

Paweł Garbacik

<https://orcid.org/0000-0002-4717-8987>

Uniwersytet Rzeszowski

Początki kariery naukowej i praca dydaktyczna Józefa Garbacika w latach 30. XX wieku

Zarys treści: Artykuł omawia studia, pracę dydaktyczną i pierwsze próby aktywności naukowej ciekawej postaci krakowskiego środowiska historycznego XX w., jaką był – pochodzący z ziemi jasielskiej – Józef Garbacik. Charakteryzujący się barwną osobowością mediewista swoje pierwsze kroki badawcze stawiał po ukończeniu studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 30. XX w. W 1932 r. uzyskał doktorat na podstawie rozprawy *Studia nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku*. Potem aktywnie udzielał się w Polskiej Akademii Umiejętności i krakowskim Oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego oraz podjął pracę w szkolnictwie średnim w Krakowie i Kielcach. Nie rezygnując z drogi naukowego rozwoju, publikował prace dotyczące szeroko pojętej regionalistyki, odbywał podróże zagraniczne do Italii i poszerzał swoje badania nad relacjami Królestwa Polskiego z Wenecją i Kurią Rzymską.

The content outline: The article discusses studies, didactic work and the first attempts at the academic activity of an interesting figure of the Kraków historical milieu of the twentieth century, Józef Garbacik, who came from the Jasło region. Characterised by a colourful personality, the medievalist took his first research steps after graduating from Jagiellonian University in the 1930s. In 1932, he obtained a PhD degree after defending his dissertation *Studia nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku* [Studies on Polish-Italian relations in the 15th century]. Next, he was actively involved in the activities of the Polish Academy of Arts and Sciences and the Kraków Branch of the Polish Historical Society, and started working in secondary education in Kraków and Kielce. Without giving up the path of academic development, he published works on broadly understood regional studies, travelled abroad to Italy, and expanded his research on the relations of the Kingdom of Poland with Venice and the Roman Curia.

Słowa kluczowe: Józef Garbacik, krakowskie środowisko historyczne, kariera naukowa, stosunki polsko-włoskie w średniowieczu i czasach nowożytnych, dydaktyka, nauczyciele szkół średnich, popularyzacja historii

Keywords: Józef Garbacik, Kraków's historical milieu, academic career, Polish-Italian relations in the Middle Ages and modern times, didactic work, secondary schools teachers, publications promoting the history

Kariera inteligencka młodzieży pochodzenia chłopskiego w okresie międzywojennym nie należała do rzadkości, by wymienić tylko nazwiska takich badaczy historii, jak Stefan Inglot, Antoni Walawender, Erazm Kostołowski czy zwłaszcza o pokolenie starszych Franciszka Bujaka i Jana Ptaśnika¹. Nie oznacza to jednak, że ich droga na akademicki Parnas była łatwa. Artykuł niniejszy jest próbą przedstawienia trudnych początków kariery naukowej jeszcze innego syna chłopskiego, Józefa Garbacika. Postaci wielce zasłużonej dla krakowskiego środowiska historycznego powojennej Polski, niestety dziś zapomnianej i niedocenianej w mieście pod Wawelem. Poza skromnymi notkami biograficznymi po jego śmierci (1976) postaci tego krakowskiego mediewisty nie poświęcono uwagi². Dotychczasowe, nieliczne i krótkie wspomnienia nie uwzględniały albo wręcz traktowały marginalnie jego pracę zawodową i badawczą w okresie międzywojennym. Jeśli w ogóle poświęcano jej jakąś uwagę, to skupiano się na jego aktywności naukowej w okresie Polski Ludowej. Moim zamiarem jest wypełnienie tej luki, poprzez ukazanie dokonań badawczych i dydaktycznych Józefa Garbacika w latach 30. XX w. Rozpoczął on wówczas swoją karierę naukową, w której rok 1939 stanowił naturalną cezurę.

Dla rekonstrukcji przedwojennych losów historyka pomocne okazały się relacje jego potomków: córki Anny Wesołowskiej i wnuka Wojciecha Garbacika, który ponadto udostępnił wiele cennych materiałów z domowego archiwum. Szereg wartościowych informacji zawdzięczam także uczniom i współpracownikom profesora, m.in. Krzysztofowi Baczkowskiemu, Danucie Quirini-Popławskiej i Feliksowi Kirykowi, którzy z uznaniem wypowiadali się o erudycji, pomysłowości, energii i zdolnościach organizacyjnych swojego mistrza i kolegi. Oddzielnie należy wymienić niezwykle wzbogacającą relację Juliana Dybca, redaktora *Złotej księgi Wydziału Historycznego UJ* wydanej w 2000 r., w której Józef Garbacik został pominięty.

Zebrane relacje nie mogły oczywiście zastąpić materiałów przechowywanych w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego i Bibliotece Jagiellońskiej, które pozwalają dość dokładnie prześledzić rozwój naukowy Józefa Garbacika, ukazać jego

¹ J. Pisulińska, *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Rzeszów 2012, s. 122–125.

² O J. Garbaciku krótko i dość ogólnikowo pisali m.in.: M. Tyrowicz, *Garbacik Józef*, w: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastolecu rozwoju: 1946–1961*, red. M. Tyrowicz i in., Kraków 1965, s. 59–60; S. Cynarski, *Józef Garbacik*, „Kwartalnik Rzeszowski” 1967, nr 3, s. 75–76; tenże, *Człowiek mija – zostaje jego dzieło*, „Podkarpacie” 1976, nr 24, s. 6; C. Leosz, *Prof. dr Józef Garbacik*, „Trybuna Gamratu” 1976, nr 16, s. 7; J. Myśliński, *Józef Garbacik (1907–1976)*, „Wiadomości Historyczne” 19, 1976, nr 5, s. 239–240; S. Gawęda, *Józef Garbacik (12.III.1907–28.V.1976)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1977, nr 56, s. 157–160; J. Myśliński, *Józef Garbacik (12.III.1907–27.V.1976)*, „Rocznik Lubelski” 20, 1977, s. 163–164; K. Pieradzka, *Józef Garbacik*, „Kwartalnik Historyczny” 84, 1977, nr 1, s. 272–275; T. Wroński, *Garbacik Józef*, w: *Kronika Krakowa 1976–1977*, red. M. Sikora, Kraków 1981, s. 379; F. Kiryk, *Mediewistyczne badania Józefa Garbacika*, „Konspekt” 2003, nr 14/15, s. 40–41; P. Garbacik, *Józef Garbacik: rys biograficzny*, „Limes” 2013, nr 6, s. 257–267.

związki z macierzystą uczelnią i innymi instytucjami Krakowa w latach 30. XX w. Szczególnie wartościowe okazały się w tym przypadku sprawozdania dyrekcji krakowskich gimnazjów, w których ów mediewista pracował jako nauczyciel historii. Okoliczności sprawiły bowiem, że w omawianym okresie praca dydaktyczna nieco przesłoniła jego aktywność naukową. Choć odbywał zagraniczne podróże naukowe, działał w Polskiej Akademii Umiejętności i krakowskim Oddziale Polskiego Towarzystwa Historycznego, publikował mało, a jego prace miały często charakter popularyzatorski i regionalny. Mimo to już w pierwszych szkicach dotyczących stosunków polsko-włoskich w XV w. można dostrzec zarysy późniejszej kariery.

Od samego początku Józef Garbacik (ur. 12 marca 1907 r.)³ związany był z Uniwersytetem Jagiellońskim. Największy wpływ na jego formację naukową i warsztat badawczy mieli ówczesni luminarze historii: mediewiści Jan Dąbrowski, Roman Grodecki, Władysław Semkowicz, ale też starożytnik Ludwik Piotrowicz, badacz dziejów Polski i Europy XVI–XVIII w. Wacław Sobieski, nowożytnik Władysław Konopczyński oraz historyk kultury, oświaty i wychowania Stanisław Kot. W tym czasie tworzyli oni trzon krakowskiego środowiska historycznego, które – obok warszawskiego i lwowskiego – należało do najliczniejszych w II Rzeczypospolitej⁴. Grono profesorskie wyróżniające się znakomitą przygotowaniem metodycznym, cieszące się autorytetem wśród badaczy naukowych w kraju i za granicą, przyciągało uzdolnioną młodzież z najdalszych stron. Wśród niej znalazł się Józef Garbacik, syn chłopa z Dobrucowej, maleńkiej wsi na Podkarpaciu, należącej wówczas do powiatu (wcześniej cyrkułu) jasielskiego i gminy Tarnowiec.

Trudne warunki bytowe i ciężka praca na roli – u boku rodziców i ośmiorga rodzeństwa – nie przeszkodziły mu w ukończeniu jasielskiego gimnazjum i podjęciu studiów historycznych na UJ. Młody Garbacik – dzięki finansowemu wsparciu przez Wacława Sobieskiego⁵ – mógł je zacząć jesienią 1926 r. na Wydziale Filozoficznym krakowskiej uczelni⁶. W ciągu czterech lat (1926–1930) sprecyzował

³ Urząd Stanu Cywilnego gminy Tarnowiec, Księga urodzeń w Dobrucowej za lata 1866–1945.

⁴ Por. W. Marmon, *Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918–1939*, Kraków 1995, s. 53; J. Maternicki, *Warszawskie środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej*, Rzeszów 1999, s. 25; J. Pisulińska, dz. cyt., s. 122–125.

⁵ Wacław Sobieski, będący wówczas dziekanem Wydziału Filozoficznego, udzielił Garbacikowi bezzwrotnej pożyczki na wpis do listy studentów w kwocie 100 zł. Potem Garbacik dorabiał korepetycjami z łaciny i greki; zob. *Księga pamiątkowa. Stulecie Gimnazjum i Liceum im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Jaśle 1868–1968*, Kraków 1968, s. 147.

⁶ Każdy student podlegający immatrykulacji zgłaszał się w oznaczonym terminie osobiście u dziekana właściwego wydziału i składał u niego: metrykę chrztu lub urodzenia, świadectwo dojrzałości, dokument stwierdzający jego stosunek do służby wojskowej, dwie wypełnione należycie, tj. wedle trymestrów karty wpisowe i tak samo wypełnioną książeczkę legitymacyjną wraz z dowodem osobistym oraz podpisane przez siebie ślubowanie akademickie. Zasadniczo wpisy odbywały się między 14 a 30 września; zob. *Spis Wykładów. Rok szkolny 1926/27*, Kraków 1927, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), sygn. L. 27/10; J. Garbacik został wpisany w poczet studentów krakowskiej uczelni 27 IX 1926 r.; zob. AUJ, Album Universitatis Jagellonicae, sygn. S II 517.

II. 1. Książeczka legitymacyjna Józefa Garbaciaka, 1926 r.; zbiory prywatne Wojciecha Garbaciaka

swe zainteresowania badawcze, które osadził w epoce średniowiecza i renesansu, dotycząc w głównej mierze kwestii politycznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji polsko-włoskich w XV w.

W takiej problematyce utrzymała się też jego praca magisterska pt. *Polska a Wenecja wobec Zygmunta Luksemburczyka*, napisana pod kierunkiem Jana Dąbrowskiego⁷. Szczegółowo analizując projekt ligi polsko-weneckiej i przymierze polsko-austriackie, skierowane przeciw Zygmunutowi Luksemburskiemu, trafnie rozpoznał grę polityczną senatu weneckiego i Kurii Papieskiej, a także różnice interesów między Republiką Wenecką a Leopoldynami, *nota bene* sojusznikami

⁷ 4-letni cykl studiów J. Garbaciak kończył według reguł ustalonych przez Ustawę o szkołach akademickich z 13 VII 1920 r. Jej istotą było wprowadzenie (w miejsce dotychczasowego doktoratu filozofii) niższego stopnia naukowego – magistra, potwierdzającego ukończenie studiów wyższych, a będącego zarazem dowodem uzyskania kwalifikacji do wykonywania wyuczonego zawodu; por. L. Hajdukiewicz, *Wydziały i zakłady Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1849–1939* (1954), w: *Inwentarz akt Wydziałów i studiów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1850–1939* (1954), red. J. Michalewicz, Kraków 1997, s. 17.

Jagiellonów⁸. Uwadze promotora i recenzentów nie uszło, że magistrant prezentował wyniki swych dociekań w sposób interesujący i przejrzysty, a przedstawiona przez niego praca magisterska prezentowała się nad wyraz dobrze, pomimo niewielkich uchybień niewyrobionego jeszcze stylu literackiego i niewykorzystania źródeł zagranicznych (przede wszystkim włoskich)⁹.

Uzyskanie tytułu magistra filozofii z zakresu historii kończyło etap studiów. Garbacik rozpoczął starania o uzyskanie doktoratu. Za radą Jana Dąbrowskiego postanowił kontynuować i znacznie poszerzyć swoje badania nad stosunkami polsko-włoskimi w XV stuleciu. Dzięki stypendium przyznanemu mu przez Senat Akademicki UJ odbył niezbędną podróż do Wenecji i Watykanu¹⁰. Tam znalazł bardzo cenne informacje dotyczące dyplomatów włoskich przybywających z misją polityczną na dwór Władysława Jagiełły. Koncentrował się na zagadnieniach pozostających w kręgu polityki Zygmunta Luksemburskiego, zbadał warunki przymerza z Wenecją¹¹ oraz obnażył stanowisko Kurii Papieskiej w obliczu konfliktu polsko-krzyżackiego i projektowanej ligi polsko-weneckiej.

Biegła znajomość języka niemieckiego, francuskiego (wyniesiona już z gimnazjum¹²) oraz włoskiego i węgierskiego (którą nabył podczas studiów), pozwoliła mu konfrontować wnioski oparte na analizie dokumentów z obfitą literaturą zachodnią i bałkańską¹³. Dzięki temu mógł sprostować wiele z obiegowych stanowisk prezentowanych w pracach Jakoba Caro¹⁴, Antoniego Prochaski¹⁵ czy

⁸ Treść pracy magisterskiej J. Garbacika i opinie na jej temat recenzentów zob. AUJ, Teczka akt dyplomowych J. Garbacika, sygn. KM 56.

⁹ Recenzentami pracy magisterskiej J. Garbacika byli Wacław Sobieski i Władysław Konopczyński; zob. tamże.

¹⁰ J. Garbacik pierwszą podróż do Włoch odbył w 1931 r.; zob. AUJ, Teczka akt doktorskich J. Garbacika, sygn. WF II 504, Curriculum vitae J. Garbacika.

¹¹ Mówi o tym zapiska z *Deliberationi Senato Secreti*, znaleziona w weneckim Archivio di Stato; zob. J. Garbacik, *Studja nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku*, „Rocznik Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1, 1930–1934, s. 4.

¹² Wedle wspomnień Anny Wesołowskiej, córki J. Garbacika, jej ojciec znakomicie władał tymi językami już po ukończeniu gimnazjum w Jaśle.

¹³ AUJ, Teczka akt doktorskich J. Garbacika, sygn. WF II 504, Rękopis Jana Dąbrowskiego, 14 XII 1932 r.

¹⁴ Jacob Caro (1836–1904) – wybitny historyk niemiecki żydowskiego pochodzenia, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, autor jednej z pierwszych syntez historii Polski, wydanej w 5 tomach w latach 1863–1888; zob. I. Singer, A.S. Chessin, *Jacob Caro*, w: *Jewish Encyclopedia*, New York 1906, s. 583–584; A. Pawiński, *Caro Jakub*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 3, Kraków 1937, s. 204–205; T.M. Nowak, *Niemiecki historyk Jacob Caro i jego listy do uczonych polskich*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 51, 2006, nr 2, s. 257–261.

¹⁵ Antoni Prochaska (1852–1930) – polski historyk zajmujący się dziejami polsko-litewskimi w XIV i XV w. oraz historią Rusi Czerwonej, kustosz Archiwum Akt Grodzkich i Ziemskich we Lwowie, członek Akademii Umiejętności i Moskiewskiego Towarzystwa Archeologicznego; por. O. Halecki, *Śp. dr Antoni Prochaska, wspomnienie pośmiertne*, „Miesięcznik Heraldyczny” 8, 1930, nr 9, s. 169; S. Gmerek, *Antoni Prochaska i jego wkład w rozwój historiografii polskiej*, Poznań 2016,

Artura Steinwentera¹⁶ oraz sformułować własne, oryginalne ustalenia. Efekty swoich dociekań zamieścił w rozprawie *Studja nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku*, którą w kilka miesięcy po powrocie z Italii przedstawił jako dysertację doktorską¹⁷.

Podobnie jak w pracy magisterskiej, jej centralnym zagadnieniem była polityka Polski i Wenecji wobec Zygmunta Luksemburczyka, tym razem jednak przedstawiona na szerokim tle schyłku średniowiecza i wzrostu znaczenia międzynarodowego Królestwa Polskiego. Można przypuszczać, że nieco enigmatyczny tytuł rozprawy odnosił się do tego właśnie szerszego zamysłu autorskiego. Znalazły się w nim takie zagadnienia, jak przemiany kulturalne (ostatnie przebłyski uniwersalizmu) i gospodarczo-społeczne w Europie, a także polityka dynastyczna Habsburgów, Wittelsbachów i Luksemburgów. Kreśląc plany polityczne państwa pierwszych Jagiellonów, Garbacik sięgał aż do czasów rozbitcia dzielnicowego i zjednoczenia Królestwa przez ostatnich Piastów, aby ukazać rosnącą potęgę państwa polskiego i poszerzenie horyzontów politycznych jego elit. Jeszcze bardziej odległą metrykę miały w jego ujęciu tytułowe stosunki polsko-włoskie, których początki odnajdywał u zarania naszych dziejów. Polegały one przede wszystkim na wymianie handlowej, prężnie rozwijającej się zwłaszcza od XIII w.

Wśród włoskich partnerów szczególne znaczenie miała wenecka Republika św. Marka, której Garbacik poświęcił najwięcej uwagi. W jego ujęciu stosunki polsko-weneckie do pierwszej połowy XV stulecia dzieliły się na dwie fazy: „Pierwsza faza to okres stosunków pośrednich od początków formowania się państwa polskiego aż do czasów Grunwaldu, okres stosunków przez pośrednie ogniwa: Austrię, Węgry, względnie Morze Czarne”¹⁸. Natomiast drugi etap rozpoczął się, gdy „bezpośrednio zetknęły się te dwa państwa w obliczu wspólnego niebezpieczeństwa ze strony Zygmunta Luksemburczyka, a potem Turcji”¹⁹. Właśnie ten drugi etap był przedmiotem zasadniczych rozważań doktoranta, przy

mps rozprawy doktorskiej napisanej pod kier. prof. UAM dr. hab. J. Nikodema, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/14970/1/S.%20Gmerek%20Antoni%20Prochaska%20i%20jego%20wk%c5%82ad%20w%20rozw%c3%b3j%20historiografii%20polskiej.pdf> (1 II 2019).

¹⁶ Artur Steinwenter (1888–1959) – wybitny prawnik, historyk prawa, romanista pochodzenia austriackiego. Główną osią jego badań była historia prawa rzymskiego; zob. *Eine kurze autobiographische Skizze hat Steinwenter in dem Sammelwerk, w: Österreichische Rechts- und Staatswissenschaften der Gegenwart in Selbstdarstellungen*, Innsbruck 1952 (Schlern-Schriften, 97), s. 187–200; M. Kaser, *In memoriam Artur Steinwenter*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung” 76, 1959, s. 670–677; G. Wesener, *Artur Steinwenter*, w: *Neue Deutsche Biographie*, t. 25, Berlin 2013, s. 233–235.

¹⁷ Praca doktorska J. Garbacika znajduje się w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego; zob. AUJ, Teczka akt doktorskich J. Garbacika, sygn. WF II 505. Obszerny fragment jego rozprawy doktorskiej został opublikowany w pierwszym tomie „Rocznika Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego” w 1934 r.; zob. tenże, *Studja nad stosunkami polsko-włoskimi...*, s. 3–28.

¹⁸ J. Garbacik, *Studja nad stosunkami polsko-włoskimi...*, s. 7.

¹⁹ Tamże.

czym na plan pierwszy w jego analizach wybijały się zagrożenia, jakie polityka króla Węgier stanowiła dla Polski (poparcie dla zakonu krzyżackiego) i Wenecji (pretensje do Dalmacji). Rozważając, dlaczego w tej sytuacji nie doszło do sojuszu obu państw, Garbacik zwracał uwagę na faktyczną rozbieżność ich interesów. Wenecji zależało na wojnie Polski z Zygmuntem Luksemburczykiem, ale nie zamierzała wesprzeć jej w zasadniczym konflikcie z państwem krzyżackim. Zamiast tego łudziła Władysława Jagiełłę wizją korony cesarskiej. W rezultacie doszło do zbliżenia Polski z Habsburgami, a następnie do zawarcia układu w Lubowli, który zapewnił Jagielle – jak podkreślał Garbacik – kwestionowane dotąd miano króla chrześcijańskiego.

Garbacik egzamin na stopień naukowy doktora złożył z odznaczeniem 17 grudnia 1932 r.²⁰ Wobec tej najwyższej z możliwych ocen²¹ komisja egzaminacyjna natychmiast postanowiła dopuścić go do promocji doktorskiej. Wręczenie dyplomu mogło jednak nastąpić dopiero po złożeniu przez doktoranta 100 egzemplarzy wydrukowanej pracy²². W rozwiązaniu tego problemu pomogły mu pochlebne opinie profesorów, w szczególności Jana Dąbrowskiego, Wacława Sobieskiego i Władysława Konopczyńskiego²³. 8 czerwca 1933 r. w obecności rektora, dziekana i opiekuna naukowego odbyła się uroczysta promocja doktorska kandydata, a niespełna rok później fragment jego obszernej rozprawy ukazał się drukiem w pierwszym tomie „Rocznika Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego”.

Doktorat, uzyskany z wyróżnieniem, otworzył przed Garbacikiem możliwość szerszych kontaktów z przedstawicielami krakowskiej Klio. W 1932 r. aktywnie włączył się w prace Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności oraz krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, gdzie bliżej poznał (także prywatnie) m.in. Władysława Konopczyńskiego, Romana Grodeckiego i Józefa Feldmana²⁴. Poza tym aktywnie pracował w Seminarium Historycznym, jako asystent przy Katedrze Historii Średniowiecznej macierzystej uczelni²⁵.

Czynne członkostwo w elitarnych instytucjach nie zapewniło jednak stałego utrzymania. Zmusiło to Garbacika do podjęcia pracy w krakowskim szkolnictwie średnim, które dawało wprawdzie oparcie zawodowe, ale utrudniało prowadzenie

²⁰ AUJ, Teczka akt doktorskich, sygn. WF II 504, Protokół z rygorozum doktorskiego J. Garbacika.

²¹ Ocena z odznaczeniem była najwyższą w skali stopni wystawianych przy kolokwiach i egzaminach; zob. *Regulamin Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego zatwierdzony przez Senat Akademicki na posiedzeniu dnia 25. VI. 1929 r.*, Kraków 1932, s. 22.

²² AUJ, Teczka akt doktorskich, sygn. WF II 504, Protokół z rygorozum doktorskiego J. Garbacika.

²³ Tamże.

²⁴ W. Marmon, dz. cyt., s. 41.

²⁵ Pracę w roli asystenta J. Garbacik zaczął jeszcze w 1929 r.; zob. Życiorys J. Garbacika, zbiory prywatne Wojciecha Garbacika.

dalszych badań nad schyłkiem średniowiecza w polityce zagranicznej Królestwa Polskiego. Pierwszą placówką, w której prowadził lekcje, było cieszące się dużym uznaniem II Gimnazjum św. Jacka²⁶, usytuowane w trzech budynkach oo. dominikanów przy ul. Siennej w Krakowie²⁷. Dydaktyka szkolna oraz założenie rodziny (ślub z Józefą Hałkówną odbył się 9 czerwca 1935 r.) nieco przyhamowały postęp jego kariery naukowej²⁸.

Rok szkolny 1933/1934 dr Garbaciak – decyzją Kuratorium Krakowskiego Okręgu Szkolnego – rozpoczął już jako nauczyciel kontraktowy²⁹. Co ciekawe, Gimnazjum św. Jacka nie było stałym i jedynym miejscem jego zatrudnienia, ponieważ latem 1934 r. został przeniesiony do żeńskiego Gimnazjum im. św. Kingi w Kielcach³⁰. Pracę w Świętokrzyskiem utrudniała mu działalność w Komisji Historycznej PAU. Nie chcąc z niej zrezygnować jako jej stypendysta, w 1936 r. powrócił do Krakowa, by uczyć historii w prestiżowym I Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego (wcześniej I Gimnazjum św. Anny). Niemal równocześnie, bo we wrześniu 1937 r., związał się ponownie z II Gimnazjum św. Jacka. Tu otrzymał pełny etat oraz objął stanowisko kierownika gabinetu historycznego i geograficznego³¹. Tym samym w drugiej połowie lat 30. – po dwurocznym pobycie w Kielcach – na stałe osiedlił się w Krakowie.

Był to czas wychowania państwowego, zmierzającego do podporządkowania szkolnictwa obozowi rządzącemu. Wierna służba Rzeczypospolitej³², wychowanie młodzieży w duchu potrzeb państwa, gorliwe wypełnianie obowiązków zawodowych, ściśle przestrzeganie ustaw i rozporządzeń, a także sumienna dbałość o dobro publiczne to najważniejsze obowiązki ówczesnego nauczyciela szkoły średniej. Trudno jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czy Garbaciak jako nauczyciel hołdował tym zasadom. Jego punkt widzenia na wydarzenia polityczne tamtych czasów nie zawsze był zgodny z oficjalnym stanowiskiem władz³³. Szkoła średnia w jego przekona-

²⁶ W. Marmon, dz. cyt., s. 105.

²⁷ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1932/33 i 33/34*, Kraków 1934, s. 27.

²⁸ Józefę z domu Hałka Garbaciak poznał na studiach historycznych. Poślubił ją w Sieteszy, gdzie proboszczem był jego wuj, ks. Franciszek Garbaciak. On też udzielił młodej parze sakramentu małżeństwa; Zaproszenie na ślub, zbiory prywatne Wojciecha Garbaciaka.

²⁹ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1932/33 i 33/34...*, s. 38.

³⁰ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1934/35, 1935/36 i 1936/37*, Kraków 1937, s. 8.

³¹ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Liceum i Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1937/38 i 1938/39*, Kraków 1939, s. 27–29.

³² Ową wierność rozumiano jako bezwzględne podporządkowanie się obozowi rządzącemu; por. J. Michalik-Surówka, *Postać nauczyciela szkoły średniej w polskiej pedeutologii okresu międzywojennego*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 29, 1983, s. 34.

³³ Wedle wspomnień Anny Wesołowskiej, córki J. Garbaciaka, bohater niniejszego szkicu nie popierał pilsudczyków, opowiadając się za partiami chłopskimi lub endecją.

niu – obok ważnych celów wychowawczych – miała za zadanie przede wszystkim uczyć samodzielnego myślenia i przygotować uczniów do podjęcia studiów wyższych.

W pracy dydaktycznej starał się łączyć fakty z kształtowaniem postaw patriotycznych i obywatelskich. Na jego lekcjach – szczególnie w starszych klasach liceum³⁴ – najważniejszym celem było wyrobienie wśród uczniów zmysłu historycznego. Miał on polegać na rozumieniu zjawisk współczesnego życia jako wyniku historycznych przeobrażeń. Pomocne były mu zwłaszcza podręczniki jego mistrza Jana Dąbrowskiego, które zalecał młodzieży³⁵. Zgodnie z wytycznymi ministerialnych programów nauczania duży nacisk kładł na problematykę historyczno-wojskową i kult wodzów³⁶.

Co ważne i warte podkreślenia, zaczął on uczyć w momencie, gdy krakowskie szkolnictwo średnie stanowiło istotną część środowiska naukowego miasta. Dyrekcje Gimnazjum im. Bartłomieja Nowodworskiego i św. Jacka niejednokrotnie zachęcały, by nauczyciele utrzymywali żywe kontakty z uniwersytetem³⁷. Tak było w przypadku Garbacika, który bardzo często zabierał swoich podopiecznych na cykle odczytów naukowych³⁸ organizowanych przez studenckie Koło Historyków UJ.

³⁴ Na mocy przygotowanej przez ministra Janusza Jędrzejewicza ustawy O ustroju szkolnictwa z 11 III 1932 r. w miejsce 8-klasowego gimnazjum (3-letnie gimnazjum niższe i 5-letnie wyższe) wprowadzono 6-letnią szkołę średnią ogólnokształcącą. Składała się ona z 4-letniego gimnazjum i 2-letniego liceum; zob. J. Jędrzejewicz, *W służbie idei. Fragmenty pamiętnika i pism*, Londyn 1972; W. Garbowska, *Jędrzejewiczowska ustawa szkolna z 1932 roku*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 12, 1969, s. 123–141; S. Majewski, *Reforma jędrzejewiczowska*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 5, Warszawa 2006, s. 74–81.

³⁵ Chodzi o następujące podręczniki J. Dąbrowskiego: *Historia powszechna*, t. 1: *Starożytność*, Lwów 1929, ss. 236; *Historia powszechna*, t. 2: *Wieki średnie*, Lwów 1930, ss. 312; *Historia powszechna*, t. 3: *Czasy nowożytne*, Lwów 1932, ss. 316. Zgodnie z tytułem służyły one do nauczania dziejów Europy i świata od starożytności po wiek XX. Natomiast do nauki dziejów ojczystych proponowano podręczniki tego samego autora pt.: *Historia*, t. 1: *Starożytność i wczesne średniowiecze*, Lwów 1933, ss. 168; *Historia*, t. 2: *Dla klasy 2 gimnazjów*, Lwów 1934, ss. 240; *Historia*, t. 3: *Dla klasy III gimnazjów*, Lwów 1935, ss. 212. Na ich podstawie Garbacik kształcił młodzież, tłumacząc losy różnych plemion, zamieszkujących ziemię polskie od neolitu, a potem państwa i narodu polskiego od średniowiecza aż po czasy mu współczesne. Wynikało to ze specyfiki nauczania tego przedmiotu w szkolnictwie średnim II RP, gdzie wyodrębniono historię Polski od dziejów powszechnych. Warto odnotować, że przytoczone podręczniki – obok tekstu pisanego prostym językiem – zawierały mnóstwo pięknych ilustracji oraz dokładnie wykonanych map, tablic chronologicznych i planów odnoszących się do różnych wydarzeń historycznych. Odegrały znaczącą rolę dydaktyczną oraz wychowawczą. Z nich czerpała wiedzę młodzież zarówno w kraju, jak i na emigracji; zob. A. Hirschberg, [rec.:] *Podręczniki historii dla klas I i II gimnazjum*, „Wiadomości Historyczno-Dydaktyczne” 3, 1935, s. 47–51; J. Wnęk, *Jan Dąbrowski jako autor podręczników szkolnych*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 55, 2010, s. 300–317.

³⁶ J. Maternicki, *Polska dydaktyka historii (1918–1939). Materiały i komentarze*, Warszawa 1978, s. 242.

³⁷ W. Marmon, dz. cyt., s. 48.

³⁸ Cykle odczytów dla maturzystów organizowano corocznie w kwietniu i maju z dwudniowymi odstępami między odczytami; por. K. Baczkowski, *Koło Historyków Studentów UJ. B. 1929–1939*, w: *Koło Historyków Studentów UJ w latach 1892–1967*, red. K. Baczkowski i in., Kraków 1968, s. 50.

Wynikało to również z jego sympatii do tej organizacji, w której nawiązał wiele koleżeńskich znajomości, bliżej poznał swoją przyszłą żonę, a w przeszłości był także jej prezesem³⁹.

Na każdym ze spotkań wygłaszano referaty dotyczące zarówno przeszłości, jak i zagadnień współczesnych z zakresu polityki i ideologii⁴⁰. Wśród poruszanych tematów znalazły się takie, jak: *Ofensywa kijowska, Faszyzm, Narodowy socjalizm czy Teoria i praktyka marksizmu*⁴¹. Zwykle towarzyszyły im żywe dyskusje, podczas których poddawano analizie i ocenie wysiłek, trafność uwag i spostrzeżeń referentów⁴².

Chociaż uchodził za nauczyciela wymagającego, należał do grona ulubionych pedagogów nie tylko krakowskiej młodzieży. O tym, że był świetnym wychowawcą, a przy tym osobą skromną, może świadczyć relacja jednej z uczennic kieleckiego Gimnazjum św. Kingi (lata 1934–1936). Wedle wspomnień Heleny Bienieckiej⁴³ Garbacik cieszył się dużym autorytetem oraz ogromną sympatią wśród dziewcząt uczęszczających na jego lekcje. Poza tym wyróżniał się aparycją, rozległą wiedzą, inteligencją, niezwykłym taktem i błyskotliwym poczuciem humoru⁴⁴.

³⁹ Tamże, s. 43.

⁴⁰ Szerzej na ten temat zob. H. Pohoska, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1928; J. Lechicka, *Polska dydaktyka historii w latach 1925–1937*, Łódź 1937; W. Zwolska, *Metody nauczania historii w gimnazjach i liceach polskich w latach 1918–1939*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 10, 1968, nr 4, s. 535–544.

⁴¹ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1937/38*, Kraków 1938, s. 29.

⁴² K. Baczkowski, dz. cyt., s. 50.

⁴³ Wspomnienia Heleny Bienieckiej, uczennicy J. Garbacika z gimnazjum kieleckiego, spisane zostały przez jej wnuka, znanego prozaika i poetę młodego pokolenia Jacka Dehnela w powieści *Lala*, wydanej w Warszawie w 2006 r. Kilkanaście lat później (2018 r.) charakterystykę J. Garbacika na podstawie tej książki spisał też Piotr Tańkowski na blogu O historii. Z pasją, zamieszczając recenzje książek historycznych; zob. tenże, *Józef Garbacik we wspomnieniu Heleny Bienieckiej*, 28 V 2018, <http://ohistorii.blogspot.com/2018/05/jozef-garbacik-we-wspomnieniu-heleny.html> (1 II 2019).

⁴⁴ „Garbacik to był mój ukochany nauczyciel. Nauczyciel historii. Niesłuchanie inteligentny człowiek, potem był profesorem, chyba w Krakowie [...] Z prostej rodziny, dopiero, co zrobił studia, chudy jak patyk, bidny jak mysz kościelna, chodził zawsze w tym samym garniturze z przydługimi wypchanymi na kolanach nogawkami, które układały mu się w takie fałdki, w obwarzanki. Kiedyś, pamiętam, siedziałyśmy w klasie przed jego lekcją i narysowałam na tablicy jego karykaturę, takiego zabiedzonego, z tymi obwarzankami. Wszedł, zobaczył, uśmiechnął się, po czym powiedział: «Rzeczywiście, to już przesada, te spodnie są naprawdę złachane», i od tego czasu chodził do szkoły w jedynym odświeżonym ubraniu. Boże, jak ja go przepraszałam, jak myśmy go wszystkie prosiły, zaklinały... ale nie, uparł się. Strasznie mi było głupio, strasznie głupio... Kiedyś, pamiętam, postanowiłam na pierwszego maja założyć coś prowokacyjnego, czerwonego, a że nie miałam nic zupełnie czerwonego, to założyłam chustkę w białe grochy. Garbacik wszedł, popatrzył na mnie i powiedział: «Ależ pani wykazała bohaterstwo... no, no. Na moją lekcję włożyć czerwoną chustkę! I to w białe grochy! Na moją lekcję»”; zob. J. Dehnel, *Lala*, Warszawa 2006, s. 135–136; P. Tańkowski, dz. cyt.

W czasie zajęć nie bał się wyrażać swoich przekonań ideologicznych. Niekiedy dość otwarcie omawiał zagadnienia polityczne, nie stroniąc od prezentacji własnych poglądów⁴⁵. Zaletą jego zajęć było przede wszystkim to, że potrafił inspirować i motywować podopiecznych, również te najsłabsze, do wytężonej i systematycznej pracy⁴⁶.

Bieniecka wspomina te lekcje historii jako „fascynujące”. Zdaniem bohaterki powieści Jacka Dehnela krakowski stypendysta stworzył wokół siebie – raczej mimowolnie – aurę podziwianego, charyzmatycznego i niezależnego profesora, co ugruntowało jego mocną pozycję w tamtejszym gronie pedagogicznym. Mogło to być powodem jego konfliktu z dyrekcją kieleckiego gimnazjum, bo wedle przytaczanej powieści nie wahał się bronić młodzieży przed krzywdzącymi ocenami i nieprawidłowościami ze strony szkoły⁴⁷.

Na ziemi świętokrzyskiej rozwinęły się też zdolności organizacyjne i umiejętności skautowe Garbacika, który uzyskał stopień harcmistrza. Uczył młodzież odpowiedzialności za życie rodzinne i społeczne. Związany z Komendą Chorągwi Harcerzy przy krakowskich Oleandrach współtworzył środowisko instruktorskie w II Drużynie im. gen. Henryka Dąbrowskiego, działającej przy Gimnazjum św. Jacka⁴⁸ oraz VII Drużynie im. Tadeusza Rejtana, funkcjonującej

⁴⁵ „[...] socjalizował [...] no i równolegle trochę popierał Mussoliniego, bo był we Włoszech i opowiadał nam o robotach państwowych. «Jak ktoś tych leniwych Włochów zapędził do roboty [...] to już jest wielki człowiek. Bagna pontyjskie osuszył, drogi pobudował, porządek wprowadził». Potem mu to przeszło”; zob. J. Dehnel, dz. cyt, s. 136.

⁴⁶ „[...] uczył znakomicie, każdą z nas potrafił zachęcić do pracy... miałyśmy w klasie taką dziewczynę, którą wszystkie nazywałyśmy Śledziarą, bo strasznie cuchnęła śledziami, nie wiadomo czemu... Niby czysta, umyta, a zawsze te śledzie... lotna zaudała nie była. [...], kiedyś Garbacik ją pyta, a ona coś tam duka, jąka się. Skończyła, a on mówi: «Pani...» – jak jej tam było... no, nieważne – «Iksińska. Pani Iksińska rozważyła tę sprawę z bardzo interesującej perspektywy...» I od tego dnia Śledziara wkuwała historię, ile wlezie. Z innych przedmiotów miała nadal pałki, ale z historii twardo piątka za piątką. Świętny nauczyciel”; zob. tamże.

⁴⁷ „No jeszcze była ta historia z trójką. (Garbacik) Czytał nam oceny na semestr i powiedział, że jedna z nas ma trójkę ze sprawowania. A wtedy trójka ze sprawowania w szkole żeńskiej to był prawdziwy skandal. [...] Dziewczyny przerażone, przychodzą do mnie i mówią: «Słuchaj Garbacik ciebie lubi, idź ty do niego i się spytaj, która dostała». Idę, pytam, a on: «Pani nie wie? Nie domyśla się pani?». No ja coś kręcę, że może ta, bo widziano ją na balu oficerskim, albo inna, bo była kiedyś umalowana na jakimś przyjęciu. «Nie. Pani naprawdę nie wie, kto dostał trójkę?» Nie wiedziałam. «Pani». Zatkła mnie. Ja? A on patrzy, kiwa głową i mówi: «Koniecznie pani potrzebna ta wojna z dyrektorką? Po co pani to było? I jeszcze pani się dziwi». [...] E tam Garbacik też walczył z dyrektorką, jak ja, tylko subtelniej. Pamiętam, jak zdawałam maturę z polskiego i ona była w komisji. Odpowiedziałam bezbłędnie i wtedy dyrektorka, która koniecznie chciała mnie ściąć, spytała o literaturę współczesną. Profesor Garbacik zerwał się ze swojego miejsca i zaczął protestować, że tego nie ma w programie, ale przypomniał sobie, że miesiąc wcześniej miałam z tego referat i usiadł”; zob. tamże, s. 137.

⁴⁸ *Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1932/33 i 33/34...*, s. 44.

przy Collegium Nowodworskiego⁴⁹. Zanim jednak podjął obowiązki instruktora skautowego w drużynie harcerzy uczących się w dawnej szkole św. Anny, miał możliwość przeszkolenia i sprawdzenia terenowej działalności hufców kieleckich.

W sierpniu 1935 r. jako komendant Chorągwi Kieleckiej przeprowadził w okolicach Małogoszcza kursy instruktorskie dla zdobywających stopień podharc mistrza oraz chcących uzyskać umiejętności niezbędne do pełnienia funkcji drużynowych i zastępowych⁵⁰. Przyszli podharc mistrzowie i drużynowi uczestniczyli w pięciodniowym obozie wędrownym zorganizowanym szlakami marszów i potyczek powstańców 1863 r. Na wieczornych ogniskach Garbacik wygłaszał gawędy o zadaniach i celach harcerstwa.

Obowiązki dydaktyczno-wychowawcze wprawdzie utrudniły, ale nie zamknęły Garbacikowi drogi rozwoju naukowego. Krakowskie gimnazja, w których miał szansę pracować, ściśle współpracowały z uniwersytetem, m.in. poprzez przyjmowanie studentów na hospitacje i praktyki lekcyjne⁵¹. Dotyczyło to m.in. gimnazjów im. Bartłomieja Nowodworskiego i św. Jacka. Należy też pamiętać, że szkoły średnie w wielu przypadkach były etapem na drodze kariery naukowej historyków⁵².

Taką też drogą podążył Józef Garbacik. Ambicje badawcze mógł realizować dzięki współpracy z PAU i PTH. Pierwsza z instytucji, finansująca ekspedycje naukowe oraz podejmująca szereg inicjatyw wydawniczych, stworzyła mu szansę odbycia kolejnej podróży do Italii w 1937 r.⁵³ Niemalą rolę odgrywała tu również polityka krakowskiego kuratorium, które wspierało nauczycieli w zakresie realizacji badań naukowych. To ono decydowało o przeniesieniach i urlopach pozwalających na prowadzenie kwerend w archiwach krajowych i zagranicznych.

Wspomniana podróż na Półwysep Apeniński świadczyła o determinacji i ambicji młodego nauczyciela, który chciał – poza pracą dydaktyczną i wychowawczą – rozwijać przerwane badania nad historią stosunków polsko-włoskich w epoce średniowiecza i nowożytności. W międzyczasie krakowski historyk musiał zadowolić się popularyzacją, szczególnie dziś istotnej, historii regionalnej. Upowszechniał ją czytelnikom w Kielcach i Jaśle, które pozostały bliskie jego sercu do końca życia. Publikował głównie w lokalnych tygodnikach krajoznawczych, takich

⁴⁹ *Sprawozdanie dyrektora Państwowego Gimnazjum I. im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie za rok szkolny 1932/33*, Kraków 1933, s. 31.

⁵⁰ *Jak pracują harcerze. Z terenu działalności naszych hufców*, zbiory prywatne Wojciecha Garbacika.

⁵¹ Władysław Czaplinski wspomina, że lekcje w gimnazjach krakowskich, na które uczęszczali, były ciekawe i pasjonujące. Odbywane zawsze pod opieką doświadczonego pedagoga, niejednokrotnie przewyższały zajęcia akademickie; zob. tenże, *Szkola w młodych oczach*, Kraków 1982, s. 281.

⁵² Często kariera uniwersytecka poprzedzona była pracą w szkole na etacie nauczyciela gimnazjalnego. Tak było m.in. w przypadku: Jana Ptaśnika, Jana Dąbrowskiego, Władysława Konopczyńskiego, Ludwika Piotrowicza czy Władysława Semkowicza; por. W. Marmon, dz. cyt., s. 103.

⁵³ Z materiałów rodzinnych i zeznań potomków wynika, że każda z zagranicznych podróży J. Garbacika do Italii trwała około miesiąca.

jak „Ziemia”⁵⁴ czy „Gazeta Kielecka”⁵⁵ oraz w dwutygodniku literacko-naukowym (potem miesięczniku) „Radostowa”⁵⁶.

Zadebiutował w tej dziedzinie już w 1932 r. szkicem o zamku Sobień. Warto tu zaznaczyć, że tematyka jego prac niekiedy wychodziła poza wieki średnie, odslaniając najdawniejsze dzieje Kielc, rodzimego Tarnowca i Podkarpacia po czasy nowożytny, a nawet mu współczesne. Dotykał zagadnień wsi, Kościoła, lokalnych społeczności, w tym zasłużonych rodów szlacheckich i bohaterów narodowych.

Przed wszystkim skupił się na postaci Kazimierza Wielkiego, związanego z ziemią świętokrzyską, „który połowę swego panowania spędził na wojnie, a całą swą pracę poświęcił dla wzmożenia obronności Polski”⁵⁷. Doceniał gospodarność monarchy, jego zdolności dyplomatyczne oraz podkreślał jego aktywność i zasługi: „umiał Kazimierz uchwycić i zastosować zdobycze Zachodu, gdzie cała gospodarka przeszła już na system pieniężny”⁵⁸. Garbacik nie pominął też charakterystyki osadnictwa na Kielecczyźnie. Podkreślał aktywność i zasługi króla także w tym zakresie: „Tam gdzie mało jest ludności, przenosi wsie i miasta z prawa polskiego na niemieckie – średzkie lub jeszcze dogodniejsze – magdeburskie, przy którym był większy wymiar łąnów oraz zdaje się i dłuższy okres zupełnej swobody od podatków”⁵⁹.

Apoteoza rządów ostatniego Piasta jest widoczna również w opisie śmierci „króla gospodarza”, gdzie historyk wyraźnie zaznaczył, że jego panowanie zostało przerwane przedwcześnie. Nieszczęśliwy wypadek podczas polowania w lasach koło Przedborza skutkował bowiem poważną chorobą, a ta 5 października 1370 r. spowodowała jego zgon⁶⁰. Jak autor zapisał, po jego śmierci „dalej szumiały lasy

⁵⁴ J. Garbacik, *Sobień*, „Ziemia” 1932, nr 6, s. 177; tenże, *Sobień i Lesko – dwa zamki Kmitów „Sobieńskich”*, „Ziemia” 1938, nr 10, s. 231–234.

⁵⁵ Tenże, *Sprawa grobu Bartosza Głowackiego*, „Gazeta Kielecka” 1935, nr 33, s. 6, nr 36, s. 4; tenże, *U kolebki Kielc*, „Gazeta Kielecka” 1935, nr 20, s. 6, nr 27, s. 6, nr 38, s. 4, nr 62, s. 6, nr 63, s. 4; tenże, *Czarnca*, „Gazeta Kielecka” 1936, nr 28, s. 4.

⁵⁶ Tenże, *Działalność Kazimierza Wielkiego na Ziemi Świętokrzyskiej*, cz. 1, „Radostowa” 1, 1936, nr 6, s. 63–66; cz. 2, „Radostowa” 2, 1937, nr 1, s. 9–12; tenże, *Erekcja kościoła i klasztoru św. Katarzyny pod Bodzentynem*, „Radostowa” 2, 1937, nr 11–12, s. 201–203; tenże, *Potomkowie Kazimierza Wielkiego w Ziemi Świętokrzyskiej (O rodzie Galowskich)*, „Radostowa” 3, 1938, nr 2, s. 34–36; tenże, *Wizytacja kolegiaty kieleckiej przez kardynała Jerzego Radziwiłła 2 września 1598*, „Radostowa” 3, 1938, nr 3–4, s. 64–67.

⁵⁷ Tenże, *Działalność Kazimierza Wielkiego...*, cz. 1, s. 63.

⁵⁸ Kazimierz Wielki wykorzystał drogę handlową do Morza Czarnego dla rozwoju Małopolski i Rusi (Kraków – Lwów). Wprawdzie ten główny szlak handlowy omijał Świętokrzyskie, ale istniały boczne połączenia Krakowa z Sandomierzem (przez Wolice, Pacanów, Koprzywnicę). Sandomierz stawał się wówczas trzecim po Krakowie i Lwowie węzłem handlowym; zob. tamże, s. 63–64.

⁵⁹ Rzecz ciekawa, że przenoszenie na prawo magdeburskie miało miejsce tam, gdzie gleba była gorsza (koło Małogoszczy, Opoczna i w lasach sandomierskich czy w Puszczy Świętokrzyskiej); zob. tamże, s. 64.

⁶⁰ J. Garbacik, *Działalność Kazimierza Wielkiego...*, cz. 2, s. 11.

puszczy świętokrzyskiej swą opowieść o wielkim umyśle, mocarnej woli i wielkim sercu, którymi wydzwignął Polskę wysoko. Pozostało po nim śladów moc i wyciśnięte znamię wielkości”⁶¹.

Potomkowie Kazimierza Wielkiego w Ziemi Świętokrzyskiej (O rodzie Galowskich) to z kolei historia nieślubnych dzieci wielbionego króla, mieszkających na ojczystych terenach historyka. Być może dlatego zwieńczeniem jego badań w tym zakresie była monografia *Tarnowiec. Gmina zbiorowa powiatu jasielskiego. Szkic historyczny*, wydana w Krakowie w 1938 r. Garbacik omówił w niej warunki geograficzno-historyczne powiatu jasielskiego, początki osadnictwa na jego terenie, po czym przybliżył dzieje lokalnych możnowładców, wśród których wyróżnił wspomnianych wyżej Galowskich.

Szczególne miejsce w książce historyk poświęcił chłopom, śledząc dzieje tej warstwy społecznej od czasów najdawniejszych do chwili zniesienia pańszczyzny⁶². Wydarzenie to ocenił jako przełomowe w procesie uświadomienia narodowego, a także podniesienia bytu materialnego i kulturalnego ludu galicyjskiego. Jego zdaniem stworzyło ono solidne podstawy dla rozwoju szkolnictwa, które przedstawił w ostatniej części monografii⁶³. Opisane tu dzieje Tarnowca i okolic sprawiają, że książka Garbacika do dziś postrzegana jest jako jedno z ważniejszych opracowań naukowych o ziemi jasielskiej⁶⁴.

Koncentrując się na regionalistyce, nasz bohater nie porzucił badań nad stosunkami polsko-włoskimi. W miarę możliwości prowadził zagraniczne kwerendy archiwalne, czego przykładem była podjęta w 1937 r. wyprawa do Rzymu, Mantui, Modeny, Parmy i Wenecji. Efektem tych wojaży stały się dwie prace naukowe, z których na szczególną uwagę zasługuje studium zatytułowane *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V (1606–1607)*⁶⁵, uznawane za najcenniejsze w przedwojennym dorobku krakowskiego historyka⁶⁶.

Jego przedmiotem jest polska mediacja w zaostrażającym się – za pontyfikatu Pawła V – sporze między Watykanem a Republiką św. Marka. Konflikt ten Garbacik umieścił na szerokim tle polityki wschodniej Rzeczypospolitej w XVII w. oraz planów politycznych papieża wobec Polski związanych z dążeniem do zawiązania ligi antytureckiej. Tymczasem rosnące zagrożenie ze strony Imperium

⁶¹ Tamże.

⁶² J. Garbacik, *Tarnowiec. Gmina zbiorowa powiatu jasielskiego. Szkic historyczny*, Kraków 1938, s. 89.

⁶³ Tamże, s. 89–96.

⁶⁴ W. Hap, *Historyk i regionalista*, w: tenże, *Poczet wybitnych Jaślan i ludzi związanych z regionem*, Jasło 2005, s. 221–222.

⁶⁵ J. Garbacik, *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V (1606–1607)*, „Collectanea Theologica” 19, 1938, nr 2, s. 145–176; tenże, *Dyplomacja włoska o Gdańsku w XVII wieku*, „Kuryer Codzienny” 1938, nr 30, s. 479.

⁶⁶ Ocena dorobku naukowego prof. dr. J. Garbacika dokonana przez Kazimierza Dobrowolskiego w 1969 r., zbiory prywatne Wojciecha Garbacika.

II. 2. Józef Garbacik, 1938 r.;
zbiory prywatne Wojciecha Garbacika

Osmańskiego dla państw włoskich, krajów habsburskich i całego chrześcijaństwa stanowiło główną troskę biskupa Rzymu. Zdaniem autora skłaniało to Pawła V do szukania poparcia w katolickiej Polsce, a z drugiej rodziło antagonizm z Wenecją, która dążyła w tym czasie do porozumienia z Wysoką Portą.

Wykorzystując nieznaną dotychczas korespondencję dyplomatyczną watykańskiej Kurii i weneckiej Signorii, a także historiografię polską i zagraniczną⁶⁷, Garbacik szczegółowo przedstawił rywalizację papieskiego legata Claudia Rangoniego z Wenecjaninem Pawłem Sarpim oraz kulisy misji dyplomatycznej weneckiego posła Alvisego Foscariniego. Efektem tych zabiegów był dość zaskakujący brak potwierdzenia Rzeczypospolitej dla interdyktu papieskiego przeciw Wenecji. Garbacik wskazywał, że – oprócz starań posłów weneckich – wpłynęła na to niechęć szlachty do fanatycznej postawy papieskiego legata, jak również jej sympatie dla republikańskiego ustroju Wenecji, ugruntowane przez studia (np. kanclerza Jana Zamoyskiego) w weneckiej Padwie. Sam autor decyzję tę oceniał krytycznie, widząc w niej przejaw kryzysu państwa polskiego, w którym szlachta „ztraca zdolność ujmowania interesów państwowych”, a król nie potrafił ująć w karby ruchu szlacheckiego⁶⁸.

Zajadła polemika dyplomacji weneckiej i papieskiej ujawniona w szkicu Garbacika zaciekała lwowskiego historyka Kazimierza Tyszkowskiego, który choć stwierdzał, że problem polityczny zarysowany przez autora nie miał większego znaczenia dla spraw polskich w XVII w., to całkowicie zgadzał się z jego

⁶⁷ Garbacik przy pisaniu artykułu korzystał w głównej mierze z materiałów archiwalnych weneckich i watykańskich, ale też opierał się na odpisach Polskiej Akademii Umiejętności zawartych w Tekach Rzymskich, materiałach Biblioteki Jagiellońskiej, Muzeum Książąt Czartoryskich i rękopisach Biblioteki Narodowej w Warszawie. W swoich opiniach odnosił się też do prac tak wybitnych historyków, jak: Charles Diehl czy Ludwig von Pastor; zob. J. Garbacik, *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V...*, s. 145–175.

⁶⁸ Tamże, s. 146.

wywodami i opiniami⁶⁹. Według lwowianina Garbacik – na tle głośniego sporu – umiejętnie i ciekawie przedstawił sytuację polityczną Rzeczypospolitej pogrążonej w chaosie i kryzysie wewnętrznym. Jego zdaniem autor słusznie ostrej krytyce poddał zwłaszcza szerzące się warcholstwo i samowolę szlachty⁷⁰.

Garbacik swoje poglądy potwierdził podczas prezentacji artykułu na posiedzeniu krakowskiego Oddziału PTH w 1938 r. m.in. takim słowami: „Patrząc na ustosunkowanie się Polski do sporu z lat 1606–1607 oraz na politykę Kurii Papieskiej [...] nie można przy końcu nie stwierdzić, że wykazała tu dużą ustępliwość w interesie nie tylko swoim i katolicyzmu, ale też państwa polskiego, które potrzebowało spokoju do naprawienia błędów ustrojowych i społecznych”⁷¹.

Zebrany we Włoszech materiał archiwalny krakowski historyk zamierzał wykorzystać nie tylko w rozprawie naukowej, ale również w planowanym wydawnictwie źródłowym o stosunkach polsko-włoskich za panowania Zygmunta III Wazy: *Fontes rerum Polonicarum*. Niestety zaawansowane już prace przerwał wybuch II wojny światowej⁷².

Trudno poddać jednoznacznej ocenie wartość dorobku naukowego Józefa Garbacika z lat 30. XX w. Jakkolwiek wartościowy, był skromny, nie wywołał też szerszych dyskusji wśród mediewistów ani badaczy historii nowożytnej. Opublikował zaledwie jedną książkę z zakresu regionalistyki (*Tarnowiec. Gmina zbiorowa powiatu jasielskiego. Szkic historyczny*), nurtu, który zdominował jego prace badawcze w tym czasie. Warto tu jednak przypomnieć, że wypełnianie licznych obowiązków dydaktycznych – wymagająca praca w szkolnictwie średnim – nie sprzyjały systematycznym studiom naukowym. Poza fragmentem rozprawy doktorskiej *Studja nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku* wydał przed wybuchem wojny tylko dwa artykuły poruszające te kwestie: *Dyplomacja włoska o Gdańsku w XVII wieku* oraz *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V*. Obowiązki zawodowe nie pozwoliły mu też w pełni wykorzystać zebranego we Włoszech materiału źródłowego.

Z drugiej strony szacunek budzi talent literacki Garbacika, którego prace czyta się z niekłamaną przyjemnością, charakteryzuje je wycucie stylu i estetyka językowa⁷³. Trzeba też docenić wachlarz zainteresowań badawczych historyka,

⁶⁹ K. Tyszkowski, [rec.:] J. Garbacik, *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V*, „Kwartalnik Historyczny” 53, 1939, nr 1, s. 139.

⁷⁰ J. Garbacik, *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V...*, s. 146.

⁷¹ Tamże, s. 175.

⁷² Na podstawie analizy materiałów prywatnych Wojciecha Garbacika wiemy, że zachowało się tylko kilka arkuszy korektowych tego wydawnictwa źródłowego.

⁷³ J. Garbacik musiał sporo czytać literatury pięknej i ciężko pracować nad swobodą języka przy pisaniu prac naukowych czy popularnonaukowych, skoro jego praca magisterska nie została pod tym względem wysoko oceniona; zob. AUJ, Teczka akt dyplomowych J. Garbacika, sygn. KM 56. Być może też ów talent i zacięcie literackie rozwinęło się z upływem czasu.

II. 3. Józef Garbaciak (drugi od lewej wśród siedzących) z uczniami i nauczycielami Gimnazjum św. Jacka w Krakowie, 1945 r.; zbiory prywatne Wojciecha Garbacika

obejmujących dzieje średniowiecza i czasy nowożytne. Interesowały go historia polityczna i dyplomacja, potrafił też być popularyzatorem historii regionalnej. Jego obecność w środowisku badaczy krakowskich nie pozostała anonimowa. Wacław Marmon zalicza go do drugiego pokolenia historyków niepodległej Polski, którzy w latach 30. XX w. wyróżnili się na polu badawczym, naukowym i wydawniczym. Poza nim w tym gronie umieścił jeszcze: Jana Hulewicza, Henryka Batowskiego, Karola Estreichera (juniora), Adama Przybosia, Krystynę Pieradzką, Józefa Wolskiego, Kazimierza Wykę i Mieczysława Brożka⁷⁴. Rozwój kariery naukowej Garbacika – zdolnego historyka młodego pokolenia – przypadł na okres powojenny, czasy Polski Ludowej⁷⁵.

⁷⁴ W. Marmon, dz. cyt., s. 58–59.

⁷⁵ Badacz ten umieszcza J. Garbacika – obok Stanisława Bodniaka, Władysława Czaplińskiego, Edmunda Długopolskiego, Alojzego Gembali, Kazimierza Lepszego, Józefa Mitkowskiego, Zygmunta Młynarskiego, Stanisława Nowogrodzkiego czy Adama Przybosia – w grupie badaczy, którzy wtedy stali dopiero u progu kariery naukowej; zob. tamże, s. 129.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

- Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Album Universitatis Jagellonicae, sygn. S II 517; Teczka akt doktorskich J. Garbacika, sygn. WF II 504; Teczka akt dyplomowych J. Garbacika, sygn. KM 56
 Urząd Stanu Cywilnego gminy Tarnowiec, Księga urodzeń w Dobrucowej za lata 1866–1945

Źródła drukowane

- W. Czapliński, *Szkoła w młodych oczach*, Kraków 1982
 J. Dehnel, *Lala*, Warszawa 2006
 L. Hajdukiewicz, *Wydziały i zakłady Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1849–1939 (1954)*, w: *Inwentarz akt Wydziałów i studiów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1850–1939 (1954)*, red. J. Michalewicz, Kraków 1997
 J. Jędrzejewicz, *W służbie idei. Fragmenty pamiętnika i pism*, Londyn 1972
Księga pamiątkowa. Stulecie Gimnazjum i Liceum im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Jaśle 1868–1968, Kraków 1968
Regulamin Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego zatwierdzony przez Senat Akademicki na posiedzeniu dnia 25. VI. 1929 r., Kraków 1932
Spis Wykładów. Rok szkolny 1926/27, Kraków 1927, Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. L. 27/10
Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1932/33 i 33/34, Kraków 1934
Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1934/35, 1935/36 i 1936/37, Kraków 1937
Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1937/38, Kraków 1938
Sprawozdanie dyrekcji II Państwowego Liceum i Gimnazjum im. św. Jacka w Krakowie za rok szkolny 1937/38 i 1938/39, Kraków 1939
Sprawozdanie dyrektora Państwowego Gimnazjum I. im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie za rok szkolny 1932/33, Kraków 1933

Materiały rodzinne udostępnione przez Wojciecha Garbacika

- Dyplom magisterski J. Garbacika
 Fragmentaryczne zapiski i artykuły, np. *Jak pracują harcerze. Z terenu działalności naszych hufców*
 Książeczka legitymacyjna J. Garbacika
 Kwestionariusz osobowy J. Garbacika
 Legitymacja urzędnicza J. Garbacika
 Ocena dorobku naukowego prof. dr. J. Garbacika dokonana przez Kazimierza Dobrowolskiego w 1969 r.
 Oświadczenie komendanta Chorągwi Harcerzy, hm. Stanisława Mitki, uwzględniające prośbę J. Garbacika o urlop w 1937 r.
 Świadectwo maturalne J. Garbacika
 Zaproszenie na ślub Józefy z Hałków i Józefa Garbacika
 Życiorys J. Garbacika

Prace Józefa Garbacika (zamieszczone i cytowane w artykule)

- Czarnca, „Gazeta Kielecka” 1936, nr 28, s. 4
Dyplomacja włoska o Gdańsku w XVII wieku, „Kuryer Codzienny” 1938, nr 30, s. 479
Działalność Kazimierza Wielkiego na Ziemi Świętokrzyskiej, cz. 1, „Radostowa” 1, 1936, nr 6, s. 63–66; cz. 2, „Radostowa” 2, 1937, nr 1, s. 9–12
Erekcja kościoła i klasztoru św. Katarzyny pod Bodzentynem, „Radostowa” 2, 1937, nr 11–12, s. 201–203
Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V (1606–1607), „Collectanea Theologica” 19, 1938, nr 2, s. 145–176
Potomkowie Kazimierza Wielkiego w Ziemi Świętokrzyskiej (O rodzie Galowskich), „Radostowa” 3, 1938, nr 2, s. 34–36
Sobień, „Ziemia” 1932, nr 6, s. 177
Sobień i Lesko – dwa zamki Kmitów „Sobieńskich”, „Ziemia” 1938, nr 10, s. 231–234
Sprawa grobu Bartosza Głowackiego, „Gazeta Kielecka” 1935, nr 33, s. 6, nr 36, s. 4
Studja nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku, „Rocznik Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego” 1, 1930–1934, s. 3–28
Tarnowiec. Gmina zbiorowa powiatu jasielskiego. Szkic historyczny, Kraków 1938
U kolebki Kielc, „Gazeta Kielecka” 1935, nr 20, s. 6, nr 27, s. 6, nr 38, s. 4, nr 62, s. 6, nr 63, s. 4
Wizytacja kolegiaty kieleckiej przez kardynała Jerzego Radziwiłła 2 września 1598, „Radostowa” 3, 1938, nr 3–4, s. 64–67

Opracowania

- K. Baczkowski, *Koło Historyków Studentów UJ. B. 1929–1939*, w: *Koło Historyków Studentów UJ w latach 1892–1967*, red. K. Baczkowski i in., Kraków 1968, s. 41–57
S. Cynarski, *Człowiek mija – zostaje jego dzieło*, „Podkarpacie” 1976, nr 24, s. 6
S. Cynarski, *Józef Garbacik*, „Kwartalnik Rzeszowski” 1967, nr 3, s. 75–76
S. Gawęda, *Józef Garbacik (12.III.1907–28.V.1976)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 1977, nr 56, s. 157–160
P. Garbacik, *Józef Garbacik: rys biograficzny*, „Limes” 2013, nr 6, s. 257–267
W. Garbowska, *Jędrzejewiczowska ustawa szkolna z 1932 roku*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 12, 1969, s. 123–141
S. Gmerek, *Antoni Prochaska i jego wkład w rozwój historiografii polskiej*, Poznań 2016, mps rozprawy doktorskiej napisanej pod kier. prof. UAM dr. hab. J. Nikodema, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/14970/1/S.%20Gmerek%20Antoni%20Prochaska%20i%20jego%20wk%c5%82ad%20w%20rozw%c3%b3j%20historiografii%20polskiej.pdf> (1 II 2019)
O. Halecki, *Śp. dr Antoni Prochaska, wspomnienie pośmiertne*, „Miesięcznik Heraldyczny” 8, 1930, nr 9, s. 169
W. Hap, *Historyk i regionalista*, w: tenże, *Poczet wybitnych Jaślan i ludzi związanych z regionem*, Jasło 2005, s. 219–222
M. Kaser, *In memoriam Artur Steinwenter*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung” 76, 1959, s. 670–677
F. Kíryk, *Mediewistyczne badania Józefa Garbacika*, „Konspekt” 2003, nr 14/15, s. 40–41
Eine kurze autobiographische Skizze hat Steinwenter in dem Sammelwerk, w: *Österreichische Rechts- und Staatswissenschaften der Gegenwart in Selbstdarstellungen*, Innsbruck 1952 (Schlern-Schriften, 97), s. 187–200
J. Lechicka, *Polska dydaktyka historii w latach 1925–1937*, Łódź 1937
C. Leosz, *Prof. dr Józef Garbacik*, „Trybuna Gamratu” 1976, nr 16, s. 7

- W. Marmon, *Krakowskie środowisko historyczne w latach 1918–1939*, Kraków 1995
- J. Maternicki, *Polska dydaktyka historii (1918–1939). Materiały i komentarze*, Warszawa 1978
- J. Maternicki, *Warszawskie środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej*, Rzeszów 1999
- J. Michalik-Surówka, *Postać nauczyciela szkoły średniej w polskiej pedeutologii okresu międzywojennego*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 29, 1983, s. 37–46
- J. Myśliński, *Józef Garbacik (12 III 1907–27 V 1976)*, „Rocznik Lubelski” 20, 1977, s. 163–164
- J. Myśliński, *Józef Garbacik (1907–1976)*, „Wiadomości Historyczne” 19, 1976, nr 5, s. 239–240
- T.M. Nowak, *Niemiecki historyk Jacob Caro i jego listy do uczonych polskich*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 51, 2006, nr 2, s. 257–261
- A. Pawiński, *Caro Jakub*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 3, Kraków 1937, s. 204–205
- K. Pieradzka, *Józef Garbacik*, „Kwartalnik Historyczny” 84, 1977, nr 1, s. 272–275
- J. Pisulińska, *Lwowskie środowisko historyczne w okresie międzywojennym (1918–1939)*, Rzeszów 2012
- H. Pogoska, *Dydaktyka historii*, Warszawa 1928
- P. Taflowski, *Józef Garbacik we wspomnieniu Heleny Bienieckiej*, blog O historii. Z pasją, 28 V 2018, <http://ohistorii.blogspot.com/2018/05/jozef-garbacik-we-wspomnieniu-heleny.html> (1 II 2019)
- M. Tyrowicz, *Garbacik Józef*, w: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastolecu rozwoju: 1946–1961*, red. M. Tyrowicz i in., Kraków 1965, s. 59–60
- K. Tyszkowski, [rec.:] J. Garbacik, *Polska wobec konfliktu Wenecji z papieżem Pawłem V*, „Kwartalnik Historyczny” 53, 1939, nr 1, s. 139
- G. Wesener, *Artur Steinwenter*, w: *Neue Deutsche Biographie*, t. 25, Berlin 2013, s. 233–235
- J. Wnęk, *Jan Dąbrowski jako autor podręczników szkolnych*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 55, 2010, s. 300–317
- T. Wroński, *Garbacik Józef*, w: *Kronika Krakowa 1976–1977*, red. M. Sikora, Kraków 1981, s. 379
- W. Zwolska, *Metody nauczania historii w gimnazjach i liceach polskich w latach 1918–1939*, „Przeгляд Historyczno-Oświatowy” 10, 1968, nr 4, s. 535–544

The beginnings of Józef Garbacik's academic career and didactic work in the 1930s

This article is devoted to the research and didactic work of Józef Garbacik in the 1930s. First of all, the text shows how the academic career of a talented teacher proceeded before the outbreak of World War II. The author focused on the historian's pre-war publications and his experiences in secondary education.

Józef Garbacik came from a large farming family. He was born on 12 March 1807 in Dobrucowa, a tiny village in the Podkarpacie region. After graduating from secondary school at Jasło, he undertook higher studies in history at Jagiellonian University. He studied under such masters as: Wacław Sobieski, Władysław Konopczyński, Ludwik Piotrowicz, Jan Dąbrowski, Roman Grodecki and Stanisław Kot. During four years (1926–1930), Garbacik clarified his research interests, which he set in the Middle Ages and the Renaissance period, mainly focusing on political issues, with particular emphasis on Polish-Italian relations in the fifteenth century.

He wrote and defended his master's thesis entitled *Poland and Venice towards Sigismund of Luxembourg* with an excellent result in 1930, written under the supervision of the outstanding medievalist Jan Dąbrowski. Two years later, he earned a PhD degree with honours after the defence of his synthetic work: *Studia nad stosunkami polsko-włoskimi w XV wieku* [Studies on Polish-Italian relations in the fifteenth century]. This partially published dissertation resulted from his search in the archives and libraries of Venice and the Vatican. The author presented in it the close ties between Polish foreign policy under King Władysław Jagiełło and the Italian states.

After obtaining his PhD on 17 December 1932, Garbacik worked as a scholarship holder at the Historical Seminary of the Jagiellonian University and the Historical Commission of the Polish Academy of Arts and Sciences. He was also engaged in the activities of the Kraków Branch of the Polish Historical Society and worked in secondary education not only in Kraków but also in Kielce. In addition to educational and didactic work, he published his historical articles in various periodicals, popularising the history of different regions. Among others, his sketches about King Casimir the Great are of particular value.

In the 1930s, Garbacik travelled twice to Italy, thanks to his excellent knowledge of the Italian language. He worked in the archives of Rome, Parma, Modena, Mantua and Venice. As a result of this research, several valuable treaties were created, including *Poland in the face of Paul V's conflict with Venice*. Another important research achievement of the historian is the monograph *Tarnowiec. Collective Gymnasium of Jasło County*, which to this day is the only research book on the past of this region.

Before the war, Józef Garbacik was mainly involved in didactic work. However, it did not fully meet its research and scientific aspirations. Although he made himself at home in Kraków's historical milieu, his academic career would not flourish until in post-war Poland.

Paweł Garbacik – absolwent Uniwersytetu Rzeszowskiego z zakresu historii (2008) i filologii polskiej (2018), od 2021 r. doktorant na Uniwersytecie Rzeszowskim, przygotowuje rozprawę poświęconą Kazimierzowi Lepszemu. Na co dzień pracuje jako nauczyciel historii i języka polskiego w szkolnictwie średnim. E-mail: garbacikpawel3@gmail.com